

پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان براساس هوش هیجانی، ویژگی‌های شخصیتی و جمعیت‌شناختی، نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی با میانجیگری تاب‌آوری تحصیلی

هاجر تارویردی زاده^۱

محمد تقی پور^۲

سمیرا نظامیوند^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۸

چکیده

این مطالعه با هدف پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان بر اساس هوش هیجانی و ویژگی‌های شخصیتی، نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی با میانجی‌گری تاب‌آوری تحصیلی انجام پذیرفت پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی از نوع همبستگی بود جامعه آماری دانشجویان دانشگاه زنجان درسال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ بودند نمونه پژوهش شامل ۴۸۹ نفر (۲۷۷ نفر زن و ۲۱۲ نفر مرد) بود که با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از فرم کوتاه پرسشنامه نئو (NEO-FFI)، مقیاس تاب‌آوری تحصیلی (ARI) و پرسشنامه هوش هیجانی شاته و پرسشنامه محقق ساخته نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی استفاده شد ارزیابی الگوی پیشنهادی از طریق الگوی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزار AMOS-7 انجام شد. نتایج بیانگر آن بود که متغیرهای جمعیت‌شناختی به صورت منفی پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. از بین عامل‌های شخصیت (گشودگی و وظیفه‌شناسی)، هوش هیجانی و نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی به صورت مثبت پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند. همچنین هوش هیجانی به واسطه تاب‌آوری، پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. تاب‌آوری تحصیلی رابطه بین نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی، جنسیت، سن و پیشرفت تحصیلی را میانجی‌گری نمی‌کند و تاب‌آوری تحصیلی تنها رابطه عامل وظیفه‌شناسی شخصیت با پیشرفت تحصیلی را میانجی‌گری می‌کند. بنابراین برای بهبود عملکرد دانشجویان توصیه می‌گردد که از طریق کارگاه‌های آموزشی میزان تاب‌آوری و هوش هیجانی، ویژگی‌های شخصیتی و وظیفه‌شناسی و گشودگی آموزش داده و ارتقا یابد.

کلیدواژه‌ها: پیشرفت تحصیلی، ویژگی‌های شخصیتی، هوش هیجانی، نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی،

تاب‌آوری تحصیلی

^۱ استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد هیدج، دانشگاه آزاد اسلامی، هیدج، ایران.

^۲ دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، تهران، ایران (نویسنده مسئول) Mohamad.taghipour@srbiau.ac.ir

^۳ استادیار، گروه روانشناسی، واحد تکاب، دانشگاه آزاد اسلامی، تکاب، ایران.

مقدمه

تردیدی نیست که مهمترین نشانگر بازده آموزش علم و برجسته‌ترین نشانگر کاری که یک نظام آموزشی باید انجام دهد پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان است. از این رو، موفقیت هر نظام آموزشی بستگی به این دارد که آن نظام تا چه حد و میزانی توانسته است به عملکرد مورد انتظار دست یابد با وجود این، آمارها از این ایده برای آموزش عالی کشورمان حمایت نمی‌کند (حسن‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۰). هر ساله دانشگاهها، دانشجویان جدیدی را پذیرش و دانشجویانی را فارغ‌التحصیل می‌کنند که در این چرخه مستمر توجه به کیفیت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (چنگیزی اشتیانی، شمس، ۱۳۸۹: ۲۴).

از شاخص‌های مهم کیفیت و اثربخشی سیستم‌های آموزشی، پیشرفت تحصیلی است که در هرجامعه‌ای بیانگر نظام آموزشی کارآمد و موفق است. ارزیابی پیشرفت و عملکرد تحصیلی در حوزه آموزش و یادگیری به مثابه مفهوم کنترل کیفیت در حوزه تولید و صنعت است که می‌تواند موجب تضمین کارایی و اثر بخشی اندوخته‌ها و مهارت‌های علمی و عملی افراد متخصص به عنوان محصولات نهایی حوزه تعلیم و تربیت و به دنبال آن بهبود و تقویت بازده دانشگاهها و موسسات آموزشی شود. (احسانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۲۰). دانشجویان به واسطه موفقیت می‌توانند به اهداف خود برسند و در صورت عدم موفقیت، دچار مشکلات فردی و اجتماعی می‌شوند. افت تحصیلی از لحاظ اقتصادی تحمیل بار بزرگ اقتصادی برای جامعه است از لحاظ اجتماعی نیز عملکرد تحصیلی دانشجو می‌تواند منجر به تولید نیروی متخصص ناکارآمد و در نهایت خدمات با کیفیت پایین‌تر و عدم تامین رفاه، برای مردمان آن کشور باشد و از لحاظ فردی باعث بوجود آمدن مشکلاتی همچون شکست اقتصادی، ارتباط نامناسب با محیط پیرامون و کاهش اعتماد به نفس را برای دانشجو در بر خواهد داشت.

تحقیقات نشان می‌دهد میزان افت تحصیلی در دانشجویان علوم پزشکی در حدود ۱۹ درصد است افت تحصیل ممکن است دانشجویان را از نظر روحی دچار مشکل نماید (چنگیزی اشتیانی، شمس، ۱۳۸۹: ۲۸). این در حالی است که دانشجویان هر دانشگاه سرمایه‌های گران‌قدر هر کشور به‌شمار می‌روند که توجه به تربیت آن‌ها از نظر علمی، پژوهشی بسیار حائز اهمیت است و برنامه‌ریزی صحیح در آموزش و پرورش آنان از وظایف اصلی دانشگاهها به حساب می‌آید (هزازه‌ئی، فتحی، ۱۳۸۵: ۳۴).

اکثر پژوهش‌هایی که در مورد پیشرفت تحصیلی انجام گرفته است عمدتاً بر روی نقش هوش

متمرکز بودند اما پژوهشگران اخیر مدعی شده‌اند که توسل به هوش عمومی به تنهایی برای تبیین موفقیت افراد کافی نیست (چو،^۱ ۲۰۱۰: ۷۰).

مطالعات انجام شده مبین نقش و اهمیت هوش هیجانی در شئون مختلف زندگی افراد اعم از تحصیل، شغل، محیط اجتماعی و سلامت روانی فرد می‌باشد (لیف^۲، ۲۰۰۳: ۳۰). علی‌رغم وجود مطالعات متعددی درباره نقش آزمون‌های هوش و توانایی در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی، در تحقیقات اخیر تأکید شده است که عوامل شخصیتی نیز نقش بسزایی به‌ویژه در سطوح بالاتر تحصیلات رسمی، در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی ایفا می‌کنند (حکیمی، حجازی، لواسانی^۳، ۲۰۱۶: ۸۳۷). علاوه بر این در تعداد زیادی از مطالعات نشان داده شده است که رابطه بین هوش روانسنجی و عملکرد تحصیلی، به‌ویژه در محیط‌های دانشگاهی به‌مراتب کمتر از اندازه‌های مورد انتظار است. بر این اساس به نظر می‌رسد که با کمتر بودن توان پیش‌بینی‌کننده مقیاس‌های مربوط به توانایی‌های شناختی در سطوح بالاتر تحصیلات رسمی، بر سهم متغیرهای شخصیتی افزوده می‌شود (شکری، دانشور، عسگری، ۱۳۸۷: ۱۲۹). نتایج مطالعات مختلف نشان داده‌اند که از میان صفات شخصیت، پذیرش (جستجوی احتمالی و ظرفیت مواجه با پدیده‌های ناآشنا) و وظیفه‌شناسی (سازماندهی، پشتکار و انگیزش در رفتار مبتنی بر هدف) در عملکرد تحصیلی تأثیر گذارند (پرموزیکو فورنهام^۴، ۲۰۰۴: ۳۲۰).

افراد وظیفه‌گرا، به علت داشتن ویژگی‌های برجسته‌ای چون خودکار آمدی بالا، نظم و برنامه، مسئولیت‌پذیری بالا، ویژگی خود نظم‌دهی، این احساس را دارند که برای رویارویی با مسایل و مشکلات زندگی آمادگی دارند وظیفه‌شناس‌ها و دقت در انجام امور و برنامه‌ریزی احتمالاً آن‌ها را به سمت سبک مقابله مساله مدار سوق می‌دهد و به آن کمک می‌کند از پس عوامل تنش‌زا بر آیند (حق شناس ۱۳۸۵: ۳۴). تحقیقات نشان می‌دهد افرادی که از راهبردهای مقابله فعال، درگیری و تنظیم شناختی مثبت هیجانات بیشتر استفاده می‌کنند جز افراد تاب‌آور هستند (هاشمی و جوکار، ۱۳۹۳: ۱۲۴). تاب‌آوری به فرایند پویای انطباق و سازگاری با تجارب تلخ و ناگوار در زندگی گفته می‌شود (روجا^۵، ۲۰۱۵: ۶۵). درمیان ابعاد تاب‌آوری، تاب‌آوری تحصیلی از اهمیت بسزایی برخوردار است. تاب‌آوری تحصیلی بیش‌تر بر جنبه‌های سازگاری و عملکردی در موفقیت‌های آموزشی متمرکز دارد.

¹ cho

² liff

³ Hakimi&Hejazi&Lavasani

⁴ Premuzic&Furnham

⁵ Roja

دانشجویان با اینگونه مهارت ها، انگیزه بالایی را در خود نگه می دارند و عملکرد بهتری در موقعیت های آموزشی دارد (سلطانی نژاد و همکاران ۱۳۹۲: ۲۲). مارتین و مارش^۱ (۲۰۱۴: ۲۶۸) با بررسی دانش آموزان مقطع متوسطه نشان دادند که میزان تاب آوری در کاهش یا افزایش انگیزه تحصیلی دانش آموزان نقش مهمی دارد.

سلطانی نژاد و همکاران، تاب آوری تحصیلی را مرتبط به موفقیت تحصیلی نظیر خلق و خوی، روابط اجتماعی، روابط خانوادگی و انگیزش پیشرفت، می داند که اهمیت تاب آوری تحصیلی را بعنوان یک مداخله گر مهم در پیشرفت تحصیلی آشکار می کند (سلطانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۱). از طرفی موفقیت در تمام امور و رسیدن به هدف نیازمند نوعی نگرش مثبت به آن عمل یا هدف می باشد عوامل مختلفی در دوران دانشجویی می تواند سبب علاقه نگرش مثبت به رشته تحصیلی یا برعکس منجر به دلزدگی و خستگی و ناامیدی از ادامه تحصیل شوند (مبارک آبادی، شمسی، نجفیان زاده، ۱۳۹۳: ۲۸۱).

پژوهش های متعددی، نشان می دهد که نگرش مثبت به تحصیل و امیدواری نسبت به آینده شغلی از مولفه های مهم موفقیت تحصیلی است به طوریکه یکی از دلایل کاهش انگیزه ی تحصیلی در بین دانشجویان، عدم وجود بازار کار عنوان می شود بیش از ۷۰ درصد دانشجویان شغل آینده خود را در ایجاد ارزش اجتماعی برای خود موثر می دانند ارزش اجتماعی یک شغل از مواردی است که در احساس رضایت فرد از رشته تحصیلی و انتخاب شغل آینده تاثیر بسزایی دارد (واقفی نظری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷۸). دانشجویان علاوه بر این که تحصیل در دانشگاه به عنوان فرصتی برای یادگیری است اغلب دانشجویان، دانشگاه را به عنوان فرصتی برای توانمند ساختن خود برای نائل شدن به حرفه و رسیدن به یک درآمد در نظر می گیرند (هندرسون - کینگ و اسمیت، ۲۰۰۶: ۱۹۵). با توجه به مطالب عنوان شده، هر چند می توان گفت که هر یک از متغیرهای هوش هیجانی، تاب آوری تحصیلی و ویژگی های شخصیتی و نگرش به تحصیل و آینده شغلی در پیشرفت تحصیلی سهم دارند به نظر می رسد که این نظریه ها یا پژوهش ها، یک مدل ساختاری خاص که چگونگی ارتباط چهار متغیر فوق را با یکدیگر و سهم هر یک در پیشرفت تحصیلی را نشان دهد، بیان نکرده اند. با توجه مطالب بیان شده، در این پژوهش، یک مدل معادلات ساختاری کلی که ارتباط بین این متغیرها را با پیشرفت تحصیلی نشان دهد. به دست خواهد آمد. از این رو مسئله پژوهش حاضر این

¹ Martin&Marsh

² Handersan-King,D.and Smith,M.N

است که آیا می‌توان پیشرفت تحصیلی دانشجویان را براساس متغیرهای هوش هیجانی، ویژگی‌های شخصیتی و نگرش به تحصیل و آینده شغلی، با میانجیگری تاب‌آوری تحصیلی، پیش‌بینی کرد؟

روش‌شناسی

روش پژوهش، توصیفی-همبستگی از طریق الگویابی معادلات ساختاری است که یک روش همبستگی چند متغیره است. در این روش به بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم عوامل پیش‌بینی‌کننده پیشرفت تحصیلی پرداخته شده است. جامعه پژوهشی شامل کلیه دانشجویان کارشناسی شاغل به تحصیل در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ دانشگاه سراسری زنجان بودند. تعداد نمونه براساس نسبت آزمودنی به پارامترهای برآورده شده محاسبه شده است. بطوریکه نسبت ۱۰ تا ۲۰ آزمودنی به ازای هر متغیر مشاهده شده توصیه می‌شود. در پژوهش حاضر، با توجه به تعداد متغیرهای مشاهده (۱۵ نشانگر) ۳۰۰ نفر مناسب می‌باشد اما به منظور افزایش اعتبار یافته‌ها، تعداد نمونه ۴۸۹ نفر، به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای در نظر گرفته شد. پرسشنامه‌های استفاده شده در پژوهش حاضر عبارتند از:

الف: پرسشنامه هوش هیجانی شاته: که براساس الگوی مایر و سالوی^۱ در سال ۱۹۹۸ توسط شاته^۲ و برای اندازه‌گیری هوش هیجانی نوجوانان و بزرگسالان ساخته شد. ابزار مذکور یک سنجه خود گزارشی بوده و دارای ۳۳ ماده، با ۳ خرده‌مقیاس درک هیجان، بهره‌گیری از هیجان، مدیریت هیجان برای روابط درون فردی و بین فردی است علاوه بر خرده‌مقیاس‌ها یک نمره کلی نیز به عنوان هوشبهر هیجانی بدست می‌آید ضریب الفای که شاته و همکاران گزارش کردند ۹۰/۰ است. فرم فارسی این مقیاس در سال ۱۳۸۴ توسط بشارت در گروه ۱۳۵ نفری دانشجویان اجرا شد و ضریب الفای کرونباخ ۸۸/۰، بدست آمد (بشارت، حاجی‌زاده، قربانی، ۱۳۸۶: ۵۱)

ب: پرسشنامه شخصیتی فرم کوتاه نتو^۳، که در سال ۱۹۸۵ توسط مک کری و کاستا با ارائه ۵ عامل شخصیتی (روان رنجورخویی، گشودگی در تجربه، وظیفه‌مداری، برون‌گرایی و توافق‌پذیری) تهیه شد. که شامل ۲۴۰ عبارت بود و ۵ عامل را ارائه می‌کند با توجه به پیچیدگی و طولانی بودن فرم بلند و عدم تمایل آزمودنی‌ها در پاسخ دادن، نسخه کوتاه ۶۰ سوالی طراحی شد در این پرسشنامه برای هر عامل ۱۲ پرسش وجود دارد که این عوامل به صورت لیکرت ۵ درجه‌ای است در ایران، توسط حق

¹ Mayer&Salovy

² Schtte

³ Neo

شناس در ایران در سال ۱۳۷۵ هنجاریابی شد. ضریب الفای کرونباخ برای روان رنجوری ۸۱/۰، برای عامل گشودگی در تجربه ۵۷/۰، برای عامل وظیفه مداری ۸۳/۰، برای عامل برون گرای ۷۱/۰ و برای توافق پذیری ۶۰/۰ گزارش گردیده است (حق شناس، ۱۳۸۵: ۸۶) در پژوهش حاضر از فرم کوتاه استفاده شده است.

پ: سیاهه تاب اوری تحصیلی سامویلز^۱ که توسط سامولز در سال ۲۰۰۴ و با ۴۰ سوال ساخته شد ضریب الفای کرونباخ آن را حدود ۸۹/۰ برآورد نمود. در ایران تعداد سوالات توسط سلطان نژاد و همکاران به ۲۹ سوال تقلیل یافته، این پرسشنامه بر روی طیف لیکرت ۵ گزینه ای از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق قرار دارد که از ۱ تا ۵ نمره گذاری می شود این پرسشنامه در سال ۱۳۹۰ توسط سلطان نژاد و همکارانش در ایران هنجاریابی شد. بعد از هنجاریابی و تحلیل عاملها، سه عامل با عناوین مهارتهای ارتباطی، جهت گیری آینده، مسئله محور/مثبت نگر استخراج گردید. ضریب الفای کرونباخ بین ۶۲/۰ تا ۷۶/۰، در نمونه دانشجویی هنجاریابی شد در این پرسشنامه بالاترین نمره ۱۴۵ و پایین ترین نمره ۲۹ می باشد نمره بالا نشان دهنده تاب اوری تحصیلی بالا و نمره پایین نشان دهنده تاب اوری پایین است (سلطانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۰)

ج: همچنین پرسشنامه، نگرش به تحصیل و آینده شغلی در پژوهش حاضر، توسط هاجر تارویردی زاده و همکاران در سال ۱۳۹۶ ساخته شد که از دوبخش تشکیل شده است بخش اول نگرش دانشجویان نسبت به تحصیل و قسمت دوم نگرش دانشجویان نسبت به آینده شغلی و برنامه ریزی شغلی را اندازه گیری می کند سوالات بخش اول براساس علاقه به رشته تحصیلی، استعداد و توانمندی تحصیلی و انگیزه تحصیلی و سوالات بخش دوم برگرفته از نظریه شغلی تناسب شخص با محیط طرح شده است سوالات طرح شده در ابتدا ۳۳ و بصورت طیف لیکرتی ۵ گزینه ای از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق طرح ریزی شد، بعد از تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تاییدی ۱۷ سوال باقی ماند، برای سه مولفه علاقه به رشته تحصیلی (۷ سوال) الفای کرونباخ ۹۱/۰، برای آینده شغلی (۵ سوال) الفای کرونباخ ۸۵/۰، برای برنامه ریزی شغلی (۵ سوال) الفای کرونباخ ۷۳/۰ بدست آمده است. (هاجر تارویردی زاده و همکاران ۱۳۹۶: ۱۱۰)

¹ Samuelse

یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر ۲۱۲ نفر (۴۳/۴ درصد) مرد و ۲۷۷ نفر (۵۶/۶ درصد) زن شرکت کرده‌اند. همچنین (۳۸/۰ درصد) از شرکت کنندگان در پژوهش حاضر از دانشکده علوم پزشکی، (۲۲/۱ درصد) از شرکت کنندگان از دانشکده فنی و (۳۹/۹ درصد) از آنان از دانشکده علوم انسانی بودند.

جدول ۱ شامل توصیف متغیرهای پژوهش می‌باشد.

جدول ۱: میانگین، انحراف استاندارد

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
شخصیت - روانرنجورخویی	۲۱/۳۹	۶/۹۲
شخصیت - برونگرایی	۲۴/۴۶	۵/۵۵
شخصیت - گشودگی	۲۸/۳۰	۴/۹۹
شخصیت - توافق پذیری	۲۸/۴۶	۵/۱۱
شخصیت - وظیفه شناسی	۲۸/۶۵	۶/۸۵
تاب آوری تحصیلی	۸۴/۲۳	۱۲/۴۷
هوش هیجانی - بهره برداری از هیجان	۲۹/۶۳	۴/۶۱
هوش هیجانی - ارزیابی و بیان هیجان	۳۸/۶۴	۵/۳۶
هوش هیجانی - تنظیم هیجان	۳۴/۶۷	۴/۳۴
نگرش تحصیلی - علاقه به رشته تحصیلی	۴۹/۹۴	۱۱/۹۳
نگرش تحصیلی - آینده شغلی	۳۶/۲۵	۷/۸۸
نگرش تحصیلی - برنامه ریزی شغلی	۱۶/۹۹	۴/۳۱
سال های تحصیل مادر	۱۰/۸۳	۳/۱۴
سال های تحصیل پدر	۱۱/۴۸	۳/۵۳
پیشرفت تحصیلی	۱۶/۰۹	۱/۷۱

جدول ۲: ماتریس همبستگی های متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱. اختصاصیت - روزانه بجز خرمی	-														
۲. اختصاصیت - برونگرایی	۰/۴۵۸ ^{**}	-													
۳. اختصاصیت - کشورگی	۰/۱۸۱ ^{**}	۰/۳۴۶ ^{**}	-												
۴. اختصاصیت - توافق پذیری	۰/۴۶۹ ^{**}	۰/۳۵۶ ^{**}	۰/۲۲۱ ^{**}	-											
۵. اختصاصیت - وظیفه شناسی	۰/۷۳۱ ^{**}	۰/۳۶۴ ^{**}	۰/۳۷۸ ^{**}	۰/۷۸۴ ^{**}	-										
۶. تاب آوری تحصیلی	۰/۶۱۴ ^{**}	۰/۴۳۴ ^{**}	۰/۵۳۰ ^{**}	۰/۷۹۳ ^{**}	۰/۵۶۰ ^{**}	-									
۷. هوش هیجانی - بهره برداری از هیجان	۰/۷۸۱ ^{**}	۰/۳۳۴ ^{**}	۰/۳۳۱ ^{**}	۰/۲۸۲ ^{**}	۰/۴۵۶ ^{**}	۰/۷۸۳ ^{**}	-								
۸. هوش هیجانی - ارزیابی و بیان هیجان	۰/۷۴۳ ^{**}	۰/۳۴۷ ^{**}	۰/۳۱۷ ^{**}	۰/۳۸۳ ^{**}	۰/۶۳۰ ^{**}	۰/۵۴۰ ^{**}	۰/۵۶۱ ^{**}	-							
۹. هوش هیجانی - تنظیم هیجان	۰/۶۱۷ ^{**}	۰/۳۴۵ ^{**}	۰/۳۸۰ ^{**}	۰/۱۴۳ ^{**}	۰/۴۵۳ ^{**}	۰/۴۱۵ ^{**}	۰/۴۲۰ ^{**}	۰/۴۸۷ ^{**}	-						

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
به رشته تحصیلی تحصیلی - علاقه ۱۰.نگرش	۰/۲۵۸ ^{***}	۰/۳۲۲ ^{***}	۰/۲۵۳ ^{***}	۰/۳۰۳ ^{***}	۰/۴۲۷ ^{***}	۰/۴۴۵ ^{***}	۰/۳۳۰ ^{***}	۰/۳۹۵ ^{***}	۰/۳۳۶ ^{***}	-					
شغلی تحصیلی - آینده ۱۱.نگرش	۰/۲۱۴ ^{***}	۰/۳۰۴ ^{***}	۰/۲۷۰ ^{***}	۰/۲۱۳ ^{***}	۰/۳۸۶ ^{***}	۰/۳۹۱ ^{***}	۰/۳۰۱ ^{***}	۰/۳۱۵ ^{***}	۰/۲۸۱ ^{***}	۰/۷۲۱ ^{***}	-				
رزی شغلی تحصیلی - برنامه ۱۲.نگرش	۰/۱۶۲ ^{***}	۰/۲۷۶ ^{***}	۰/۲۳۰ ^{***}	۰/۲۴۱ ^{***}	۰/۳۱۸ ^{***}	۰/۳۳۵ ^{***}	۰/۳۰۵ ^{***}	۰/۳۸۰ ^{***}	۰/۲۰۸ ^{***}	۰/۴۶۷ ^{***}	۰/۵۸۶ ^{***}	-			
تحصیل مادر ۱۳.سال های	۰/۰۲۵	۰/۰۰۶	۰/۱۱۱ [*]	۰/۱۸۸ ^{**}	۰/۱۷۱ ^{**}	۰/۰۴۴	۰/۰۵۶	۰/۰۹۷ ^{**}	۰/۰۲۶	۰/۰۱۴	۰/۰۰۹	۰/۰۵۶	-		
تحصیل پدر ۱۴.سال های	۰/۰۱۶	۰/۰۱۴	۰/۱۱۱ [*]	۰/۰۹۴	۰/۱۳۵ ^{**}	۰/۰۴۱	-۰/۰۲۵	۰/۰۲۰	۰/۰۲۸	۰/۰۲۱	۰/۰۰۳	۰/۰۶۲	۰/۷۲۰ ^{***}	-	
تحصیلی ۱۵.پیشرفت	۰/۰۹۰	۰/۱۲۰	۰/۳۰۹ ^{***}	۰/۰۶۱ ^{**}	۰/۳۳۶ ^{***}	۰/۴۷۶ ^{***}	۰/۳۴۱ ^{***}	۰/۳۰۸ ^{***}	۰/۱۳۹ ^{***}	۰/۳۶۶ ^{***}	۰/۳۶۵ ^{***}	۰/۳۶۵ ^{***}	۰/۳۶۵ ^{***}	۰/۰۱۴	-
سن ۱۶	۰/۰۴۲	۰/۰۱۶	۰/۰۸۶	۰/۱۳۵ ^{**}	۰/۰۰۵	۰/۰۲۴	۰/۰۰۸	۰/۰۳۲	۰/۰۴۰	-۰/۰۷۹	۰/۱۹۸ ^{**}	۰/۰۱۴	۰/۰۶۷	۰/۰۶۰	۰/۱۷۹ ^{**}

*P<۰/۰۵ **P<۰/۰۱ ***P<۰/۰۰۱

نکته: خانه هایی که بارنگ زرد مشخص شده اند، جهت همبستگی در آنها منفی است.

فرضیه اول: صفات شخصیت (روان رنجورخویی، برونگرایی، گشودگی، توافق پذیری و وظیفه گرایی) به صورت معنادار پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کند .
 براساس یافته های جدول ۲ از بین صفات شخصیت برون گرایی در سطح ۰/۰۵ و گشودگی، توافق پذیری و وظیفه شناسی به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ با پیشرفت تحصیلی همبسته اند.

جدول ۳: کشیدگی، چولگی، ضریب تحمل و تورم واریانس متغیرهای پژوهش

متغیر	چولگی	کشیدگی	ضریب تحمل	تورم واریانس (VIF)
شخصیت - روان‌نخورخویی	۰/۰۱۳	۰/۲۷۵	۰/۵۶۸	۱/۷۶۲
شخصیت - برونگرایی	۰/۲۵۰	۰/۰۷۱	۰/۵۵۹	۱/۷۸۸
شخصیت - گشودگی	۰/۱۹۹	۰/۰۴۹	۰/۷۶۱	۱/۳۱۳
شخصیت - توافق پذیری	۰/۱۶۱	۰/۲۵۳	۰/۵۴۱	۱/۸۴۷
شخصیت - وظیفه شناسی	-۰/۱۸۱	۰/۵۲۳	۰/۵۱۸	۱/۹۳۱
تاب آوری - تحصیلی	-۰/۲۵۴	-۰/۳۰۰	۰/۵۳۳	۱/۸۷۷
هوش هیجانی - بهره‌برداری از هیجان	۰/۵۷۶	۰/۷۷۳	۰/۵۹۹	۱/۶۶۸
هوش هیجانی - ارزیابی و بیان هیجان	۰/۲۳۶	-۰/۱۱۵	۰/۵۲۳	۱/۹۱۳
هوش هیجانی - تنظیم هیجان	-۰/۱۰۵	-۰/۲۶۰	۰/۵۶۶	۱/۷۶۷
نگرش تحصیلی - علاقه به رشته تحصیلی	-۰/۵۱۹	-۰/۲۷۹	۰/۴۵۸	۲/۱۸۴
نگرش تحصیلی - آینده شغلی	-۰/۴۰۸	۰/۰۱۸	۰/۴۱۶	۲/۴۰۴
نگرش تحصیلی - برنامه ریزی شغلی	-۰/۱۱۷	-۰/۵۶۷	۰/۶۰۸	۱/۶۴۴
سال های تحصیل مادر	۰/۲۰۴	-۰/۲۳۱	۰/۴۵۱	۲/۲۱۸
سال های تحصیل پدر	۰/۲۵۲	-۰/۷۵۰	۰/۴۵۷	۲/۱۸۹
سن	۱/۳۲۱	۱/۰۳۸	۰/۹۱۸	۱/۰۹۰
پیشرفت تحصیلی	-۰/۴۴۰	۰/۰۲۲	متغیر ملاک	متغیر ملاک

جدول فوق نشان می‌دهد که شاخص‌های مربوط به چولگی و کشیدگی هیچ‌یک از مؤلفه‌های پژوهش حاضر خارج از محدوده ۲ نیست. براین اساس می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که توزیع داده‌های مربوط به آنها نرمال است. نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که مسئله هم‌خطی بودن در متغیرهای تحقیق حاضر رخ نداده است. اگر ارزش عامل تورم واریانس بالاتر از ۱۰ و ارزش ضریب تحمل کوچکتر از ۰/۱ باشد نشان دهنده هم‌خطی بودن است. مفروضه نرمال بودن با استفاده از «فاصله مهلبوبایس (D)»^۱ و برای

^۱ - Mahalanobis distance (D)

ارزیابی همگنی واریانس‌ها از نمودار پراکندگی استفاده شد نتایج نشان داد هر دو مفروضه در بین داده‌های پژوهش برقرار است.

جدول ۴: ضرایب مسیر استاندارد، غیراستاندارد، خطای استاندارد و نسبت بحرانی هر یک از عامل‌های

شخصیت در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی

پیش‌بین - ملاک	برآورد پارامتر B	پارامتر استاندارد β	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معناداری
روان رنج‌خوبی - پیشرفت تحصیلی	۰/۰۰۸	۰/۰۳۳	۰/۰۱۳	۰/۶۳۷	۰/۵۲۴
برونگرایی - پیشرفت تحصیلی	-۰/۰۳۰	-۰/۰۹۷	۰/۰۱۷	-۱/۷۵۲	۰/۰۸۰
توافق‌پذیری - پیشرفت تحصیلی	این مسیر	با عدد صفر تثبیت شده است			
گشودگی - پیشرفت تحصیلی	۰/۰۷۵	۰/۲۱۸	۰/۰۱۷	۴/۳۵۴	۰/۰۰۱
وظیفه‌شناسی - پیشرفت تحصیلی	۰/۰۸۴	۰/۳۳۷	۰/۰۱۴	۶/۲۳۲	۰/۰۰۱

منطبق بر نتایج جدول ۴ از بین پنج عامل شخصیت، عامل گشودگی و وظیفه‌شناسی شرکت

کنندگان به صورت مثبت پیشرفت تحصیلی آنان را پیش‌بین می‌کند.

فرضیه دوم: متغیر مکنون هوش هیجانی به صورت معنادار پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌

کند.

فرضیه سوم: متغیر مکنون نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی به صورت معنادار پیشرفت تحصیلی را

پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۵: پارامترهای مدل اندازه گیری پژوهش (هوش هیجانی و نگرش به تحصیل و آینده شغلی) در تحلیل عاملی تأییدی

متغیرهای مکنون - نشانگر	بار عاملی استاندارد نشده (b)	بار عاملی استاندارد (β)	خطای استاندارد	نسبت بحرانی
هوش هیجانی - بهره برداری از هیجان	۱	۰/۶۷۱		
هوش هیجانی - ارزیابی و بیان هیجان	۱/۴۱۵	۰/۸۱۹	۰/۱۳۷	۱۰/۳۳۴**
هوش هیجانی - تنظیم هیجان	۰/۸۰۸	۰/۵۷۵	۰/۰۸۴	۹/۶۱۶**
تحصیل و آینده شغلی - علاقه به رشته تحصیلی	۱	۰/۷۶۳		
تحصیل و آینده شغلی - آینده تحصیلی	۰/۸۱۶	۰/۹۴۱	۰/۰۵۶	۱۴/۶۲۵**
تحصیل و آینده شغلی - برنامه ریزی شغلی	۰/۳۰۱	۰/۶۳۸	۰/۰۲۳	۱۳/۳۰۲**

**P < ۰/۰۱

جدول ۵ برآورد بار عاملی استاندارد نشده (b)، بار عاملی استاندارد (β)، خطای استاندارد و نسبت بحرانی را نشان می دهد. روابط بین عامل ها و نشانگر های مربوط به آنها معنادار و در جهت مورد انتظار است. بالاترین بار عاملی متعلق به نشانگر آینده تحصیلی (β=۰/۹۴۱) و پایین ترین بار عاملی متعلق به نشانگر تنظیم هیجان (β=۰/۵۷۵) است. همچنان که در جدول فوق ملاحظه می شود، بار عاملی هیچ یک از نشانگرها پایین تر از ۰/۳۲ نیست. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که، بارهای عاملی پایین تر از ۰/۳۲ را ضعیف تلقی می کنند. در کل با توجه به شاخص های برازندگی مدل اندازه گیری و بارهای عاملی نشانگرها می توان گفت، نشانگرهای مدل اندازه گیری از توان لازم برای اندازه گیری متغیرهای هیجانی و نگرش به تحصیل و آینده شغلی برخوردارند پس از اطمینان از توان نشانگرها در سنجش متغیرهای مکنون، در مرحله دوم ضرایب مسیر تعیین و ارزیابی شد.

جدول ۶: ضرایب مسیر بین متغیرهای مکنون هوش هیجانی و نگرش به تحصیل و آینده شغلی و پیشرفت تحصیلی در مدل ساختاری

مسیرها	B	S.E	B	سطح معناداری
هوش هیجانی - پیشرفت تحصیلی	۰/۱۵۲	۰/۰۳۸	۰/۰۷۹	۰/۰۴۷
نگرش به تحصیل و آینده شغلی - پیشرفت تحصیلی	۰/۳۴۷	۰/۰۱۴	۰/۰۶۳	۰/۰۰۱

منطبق بر نتایج جدول ۶ می‌توان نتیجه‌گیری کرد که متغیر مکنون هوش هیجانی و نگرش به تحصیل و آینده شغلی به صورت مثبت پیشرفت تحصیلی پیش‌بینی می‌کنند.

فرضیه چهارم متغیرهای جمعیت شناختی (جنسیت، سن و سال‌های تحصیل والدین) به صورت معنادار پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۷: ضرایب مسیر استاندارد، غیراستاندارد، خطای استاندارد و نسبت بحرانی هر یک از متغیرهای جمعیت شناختی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی

پیش‌بین - ملاک	برآورد پارامتر B	پارامتر استاندارد β	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معناداری
جنسیت - پیشرفت تحصیلی	-۰/۴۵۸	-۰/۱۳۳	۰/۱۶۷	-۲/۷۴۲	۰/۰۰۶
سن - پیشرفت تحصیلی	-۰/۱۴۳	-۰/۱۷۶	۰/۰۳۹	-۳/۶۳۶	۰/۰۰۱
سال‌های تحصیل مادر - پیشرفت تحصیلی	این مسیر	با عدد صفر تثبیت شده است			
سال‌های تحصیل پدر - پیشرفت تحصیلی	-۰/۰۱۵	۰/۲۴۰	۰/۰۲۴	-۰/۶۳۷	۰/۵۲۴

** $p < 0.01$

منطبق بر نتایج جدول ۷ از بین چهار متغیر جمعیت شناختی بر خلاف سال‌های تحصیل والدین، جنسیت و سن شرکت‌کنندگان به صورت منفی و در سطح معناداری ۰/۰۱ پیشرفت تحصیلی آنان را پیش‌بینی می‌کند.

فرضیه پنجم: تاب‌آوری تحصیلی رابطه بین هوش هیجانی و نگرش به تحصیل و آینده شغلی، ویژگی‌های شخصیتی و جمعیت شناختی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان را میانجی‌گری می‌کند

استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری برای ارزیابی چگونگی برآزش مدل با داده‌های

گرد آوری شده نشان داد که مدل با داده ها برازش مطلوبی دارد ($(F(29, 489) = 93/061)$) بدین ترتیب چنین نتیجه $(\chi^2 = 0/958, CFI = 0/965, GFI = 0/907, AGFI = 0/74, RMSEA = 0/074)$ می‌گیرد که مدل مفهومی پژوهش (شکل ۱) با داده های گردآوری شده برازش دارد. جدول ۸ ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیر مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری را نشان می دهد.

جدول ۸: ضرایب مسیر کل و مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری

سطح معناداری	B	S.E	B	مسیرها	
۰/۷۰۷	۰/۰۳۸	۰/۰۴۹	۰/۰۲۰	هوش هیجانی-پیشرفت تحصیلی	رگرسیون
۰/۰۰۱	۰/۲۹۱	۰/۰۱۳	۰/۰۵۲	نگرش به تحصیل و آینده شغلی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۰۲۹	۰/۱۲۸	۰/۰۱۹	۰/۰۴۴	گشودگی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۰۱۸	۰/۱۵۱	۰/۰۱۶	۰/۰۳۸	وظیفه شناسی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۱۷۱	-۰/۰۶۳	۰/۱۵۷	-۰/۲۱۹	جنسیت- پیشرفت تحصیلی	
۰/۰۱۱	-۰/۱۱۴	۰/۰۳۵	-۰/۰۹۳	سن-پیشرفت تحصیلی	
۰/۴۷۶	-۰/۰۶۰	۰/۰۴۹	-۰/۰۳۱	هوش هیجانی- پیشرفت تحصیلی	رگرسیون
۰/۰۰۱	۰/۲۵۰	۰/۰۱۲	۰/۰۴۵	نگرش به تحصیل و آینده شغلی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۰۲۷	۰/۱۱۳	۰/۰۱۷	۰/۰۳۹	گشودگی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۴۶۱	۰/۰۴۳	۰/۰۱۵	۰/۰۱۱	وظیفه شناسی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۱۵۷	-۰/۰۶۰	۰/۱۴۹	-۰/۲۰۸	جنسیت- پیشرفت تحصیلی	
۰/۰۰۴	-۰/۱۲۳	۰/۰۳۴	-۰/۱۰۰	سن- پیشرفت تحصیلی	
۰/۰۰۱	۰/۳۰۲	۰/۳۴۶	۱/۱۵۷	هوش هیجانی- تاب آوری	
۰/۰۹۱	۰/۱۲۷	۰/۰۹۰	۰/۱۶۵	نگرش به تحصیل و آینده شغلی- تاب آوری	
۰/۳۹۴	۰/۰۴۵	۰/۱۲۵	۰/۱۱۲	گشودگی- تاب آوری	
۰/۰۰۱	۰/۳۳۳	۰/۰۹۹	۰/۶۰۷	وظیفه شناسی- تاب آوری	
۰/۷۸۳	-۰/۰۰۹	۰/۹۳۳	-۰/۲۳۴	جنسیت- تاب آوری	
۰/۴۳۰	۰/۰۲۸	۰/۲۱۶	۰/۱۶۵	سن- تاب آوری	

۰/۰۰۱	۰/۳۲۵	۰/۰۰۸	۰/۰۴۵	تاب آوری- پیشرفت تحصیلی	رابطه مستقیم
۰/۰۰۱	۰/۰۹۸	۰/۰۱۹	۰/۰۵۲	هوش هیجانی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۰۹۱	۰/۰۴۱	۰/۰۰۴	۰/۰۰۷	نگرش به تحصیل و آینده شغلی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۳۹۴	۰/۰۱۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۵	گشودگی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۰۰۱	۰/۱۰۸	۰/۰۰۷	۰/۰۲۷	وظیفه شناسی- پیشرفت تحصیلی	
۰/۷۸۳	-۰/۰۰۳	۰/۰۴۳	-۰/۰۱۰	جنسیت- پیشرفت تحصیلی	
۰/۴۳۰	۰/۰۰۹	۰/۰۱۰	۰/۰۰۷	سن- پیشرفت تحصیلی	

منطبق بر نتایج جدول ۸ رابطه غیر مستقیم بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی در سطح ۰/۰۱ معنادار است ($\beta=۰/۰۹۸$ ، $P<۰/۰۱$). می‌توان گفت که هوش هیجانی به واسطه تاب آوری تحصیلی، پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند و به عبارت دیگر تاب آوری تحصیلی رابطه بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی را میانجیگری می‌کند.

براساس نتایج جدول ۷ برخلاف ضریب مسیر مستقیم بین نگرش به تحصیل و آینده شغلی و پیشرفت تحصیلی که در سطح ۰/۰۱ معنادار است ($\beta=۰/۲۵۰$ ، $P<۰/۰۱$)، رابطه غیر مستقیم آن در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست ($\beta=۰/۰۴۱$ ، $P>۰/۰۵$). بدین ترتیب چنین نتیجه‌گیری شد که تاب آوری تحصیلی رابطه بین نگرش به تحصیل و آینده شغلی و پیشرفت تحصیلی را میانجیگری نمی‌کند. جدول ۷ نشان می‌دهد که ضریب مسیر غیر مستقیم بین عامل وظیفه شناسی شخصیت و پیشرفت تحصیلی ($\beta=۰/۱۰۸$ ، $P<۰/۰۱$) در سطح ۰/۰۱ معنادار است. براین اساس می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که تاب آوری تحصیلی تنها رابطه بین عامل وظیفه‌گرایی شخصیت با پیشرفت تحصیلی را میانجیگری می‌کند.

طبق نتایج جدول ۷ می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که تاب آوری تحصیلی رابطه بین متغیرهای جمعیت شناختی (جنسیت و سن) و پیشرفت تحصیلی را میانجیگری نمی‌کند. شکل ۱ مدل ساختاری پژوهش در تبیین روابط بین هوش هیجانی، صفات شخصیت، متغیرهای جمعیت شناختی، نگرش به تحصیل و آینده شغلی و پیشرفت تحصیلی را با میانجیگری تاب آوری تحصیلی نشان می‌دهد.

نتایج پارکر، سامر، هوگان و مجسکی^۱ (۲۰۰۴)، حکیمی، لواسانی و حجازی (۲۰۱۶) شریفی و همکاران (۱۳۹۰) همخوانی دارد.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت؛ هوش هیجانی بر عملکرد افراد در همه زمینه‌ها تاثیر می‌گذارد در مدل تجدید نظر شده هوش هیجانی، چهار مولفه ادراک هیجانی، اسان سازی هیجانی، شناخت هیجانی و مدیریت هیجان را برای این سازه مشخص شده که با تاثیر متقابل، نقش یکدیگر را تقویت و تکمیل می‌کنند. زمینه‌های مناسب برای موفقیت تحصیلی را فراهم می‌سازد از نظر مایر و سالوی افرادی که هوش هیجانی بالا دارند خودآگاهی بیشتری بر مسائل دارند و می‌توانند هیجانات خود را به گونه‌ای درک، تنظیم و کنترل و مدیریت کنند که به سازگاری بهتر آن‌ها در موقعیت‌های زندگی مانند موقعیت تحصیلی و روابط بین فردی کمک می‌کند. شریفی معتقد است هوش هیجانی بالا در مواجهه با تکالیف پراسترس باعث رقابت و عملکرد بهتر می‌شود که خود در موفقیت تحصیلی اثرگذار است (شریفی و همکاران ۱۳۹۰: ۲۰).

همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی پیشرفت تحصیلی را بصورت مثبت پیش‌بینی می‌کند. این یافته با یافته‌های نتایج پژوهش واقفی و همکاران (۱۳۹۴)، هندرسون و کینگ (۲۰۰۶)، همخوانی دارد.

در تبیین این یافته می‌توان به نقش ارزش تحصیل در بین دانشجویان اشاره نمود ارزش تحصیلی بر ماهیت اهداف تحصیلی تاثیر دارد و هر دو، نگرش به تحصیل را متاثر می‌سازند با تغییر نگرش، فرایند یادگیری و عملکرد تحصیلی نیز دچار تغییر خواهد شد. یک فرد در انتخاب یک پدیده به عنوان ارزش، هم می‌تواند به آن به عنوان هدف و هم بعنوان وسیله، بنگرد. عبارتی انتخاب تحصیل به عنوان یک ارزش، می‌تواند نوعی هدف محسوب شود یعنی ازان جهت مطلوب است که تحصیلات برای فرد در جایگاه هدفی است که قصد دارد به آن برسد. همچنین ممکن است در نقش وسیله باشد که فرد می‌خواهد با توسل به آن به اهداف دیگری برسد (دهقان، ۱۳۷۸: ۵۶). چنانچه نتایج پژوهش، هندرسون و اسمیت نشان داد که اولویت‌های دانشجویان نسبت به امر تحصیل در حال تغییر است بدین معنی که دید کاربرد گرا از تحصیل همراه با فرصت‌های حرفه‌ای و سودمندی مالی از تحصیل در دانشگاه از اولویت بالاتری برخوردار است (هندرسون - کینگ و اسمیت، ۲۰۰۶: ۱۹۸). بنابراین پژوهش‌های انجام گرفته می‌توان گفت علاقه به رشته تحصیلی و سپس امیدواری به انتخاب شغل و برنامه ریزی برای آن، می‌تواند دانشجویان را در شکل‌گیری نگرش مثبت یاری کند که نتیجه آن بصورت پشتکار در امر

¹ Parker, Summer, Hogan, Majeski,

تحصیل نمایان می شود.

نتایج نشان داد که از بین متغیرهای جمعیت شناسی جنسیت و سن شرکت کنندگان به صورت منفی پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کند به این صورت که پیشرفت تحصیلی در زنان بیشتر از مردان است و با افزایش سن، پیشرفت تحصیلی کاهش می یابد. که با یافته های جوکار و دلاورپور (۱۳۸۶: ۷۵) همخوانی دارد

در تبیین این یافته می توان گفت که بررسی ها نشان می دهد که دختران نسبت به پسران حساسیت و نگرانی بیشتری در فعالیت های تحصیلی از خود نشان می دهند. همچنین مردان بیش از زنان به جنبه های اقتصادی و ابزاری در تحصیل توجه دارند و بیشتر نگران آینده شغلی و آماده سازی خود برای فعالیت های اقتصادی هستند. همچنین در بین پسران انگیزش بیرونی با پیشرفت تحصیلی رابطه شدیدی دارد ولی در دختران انگیزش درونی با پیشرفت تحصیلی رابطه شدیدی دارد (رستگار خالد، ۱۳۸۹: ۱۲۰).

نتایج پژوهش نشان می دهد هوش هیجانی به واسطه تاب آوری تحصیلی، پیشرفت تحصیلی را پیش بینی می کند. این نتیجه با یافته پژوهش خداجوادی (۱۳۸۷)، روجا (۲۰۱۵: ۲۰)، مارتین و مارشال (۲۰۱۴)، عبدالمعالی و محمودی (۲۰۱۳) در خصوص رابطه مثبت بین تاب آوری و موفقیت تحصیلی همسو می باشد.

در تبیین می توان گفت سالوی و همکاران در پژوهشی نشان دادند که هوش هیجانی، مهارت های مقابله ای انفعالی را به صورت منفی و مهارت های مقابله ای فعال را بصورت مثبت پیش بینی می کند (سالوی، استرود و ولری، اپیل، ۲۰۰۲: ۶۱۲). خداجوی مهارت های مقابله ای را بر تاب آوری افراد موثر دانسته است بنابراین می توان گفت که هوش هیجانی با مهارت های مقابله ای فعال و موثر ارتباط دارد (خداجوی، پرو، ۱۳۸۷: ۷۸). همچنین تجربه های هیجانی مثبت به افراد کمک می کند که بتواند با استرس های روزمره بهتر مقابله کنند (جانسون و دینسمور، ۲۰۱۱: ۷۰).

در خصوص نقش مهارت های مقابله ای فعال در تاب آوری تحصیلی نیز می توان چنین تحلیل نمود که در شرایط نامطلوب و ناگوار تحصیلی، داشتن رویکردی فعالانه، برخورد مناسب برای حل مسائل به صورت مستقیم، یافتن معنا در موقعیت های استرس زا، داشتن ارزیابی شناختی مثبت از شرایط، تصمیم گیری های شناختی و برنامه ریزی که همگی عناصر این راهبرد هستند عامل کلیدی

¹ Salovey & Stroud & Woolery & Epel

² Jhanson & Dinsmore

سازگاری با استرس‌های تحصیلی هستند و شرایط برون رفت از چالش‌ها را به وسیله ایجاد تغییر در خود یا تغییر در محیط فراهم می‌آورند (هاشمی و جوکار ۱۳۹۳: ۱۲۴).

همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد تاب‌آوری تحصیلی رابطه بین نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی با پیشرفت تحصیلی را میانجی‌گری نمی‌کند.

در تبیین این نتیجه می‌توان گفت؛ انتظارات هر فرد از رشته تحصیلی و نگرش او نسبت به آینده شغلی خود برخاسته از خواسته‌هایی است که فرد در آینده آرزو دارد به آنان دست یابد. بنابراین می‌توان گفت انتظارات بر خواسته‌ها و امیال فرد استوار می‌باشد. ویژگی‌ها و خصوصیات فردی که بیشترین توجه را در زمینه نظری و پژوهشی انگیزه به خود جلب کرده است مفهوم نیازها یا انتظارات است. نیاز به عنوان یک حالت عدم تعادل درونی تعریف شده است که سبب می‌شود افراد برای بازگرداندن تعادل درونی خود دست به یک رشته کارها بزنند. نظریه‌های "مازلو"، "مک‌کلند" و "اتکینسون" این مفهوم نیاز را به عنوان یک واحد اساسی تحلیل به کار می‌برند (فرجی خیایوی، ولی‌پور، خادمی ۱۳۹۴: ۴۴). درحالی‌که تاب‌آوری تحصیلی بیشتر به مهارت‌های ارتباطی، جهت‌گیری آینده و مسئله محوری و مثبت‌نگری اشاره می‌کند با حوزه‌های مرتبط با موفقیت تحصیلی نظیر خلق و خو، روابط اجتماعی، روابط خانوادگی و انگیزش پیشرفت در ارتباط می‌باشد (سلطانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۰). به همین علت بنظر نمی‌رسد که نگرش به تحصیل و آینده شغلی بر تاب‌آوری تحصیلی اثرگذار باشد. از طرفی نتایج پژوهش نشان می‌دهد تاب‌آوری تحصیلی رابطه بین صفات شخصیتی (وظیفه‌گرایی) با پیشرفت تحصیلی را میانجی‌گری می‌کند. که با یافته‌های واگرن و فاندرا (۲۰۰۷)، ورسوا (۲۰۱۵) و حق شناس (۱۳۸۵) و جینگ فونگ (۲۰۱۱) همخوانی دارد.

در تبیین این یافته، می‌توان گفت که وظیفه شناس‌ها به علت داشتن ویژگی‌هایی همچون تلاش برای موفقیت، دقت، سخت‌کوشی و نظم و برنامه‌ریزی، مسولیت‌پذیری بالا، نظم درونی، دارای ارزیابی شناختی صحیح از توانایی‌های واقعی خود هستند (حق شناس، ۱۳۸۵: ۳۴). بنابراین بهتر از پس عوامل تنش‌زا برمی‌آیند. به علاوه سبک سخت‌کار کردن و دقت در انجام کارها و برنامه‌ریزی و حل مساله، احتمالاً آن‌ها را به سمت سبک‌های مقابله مساله مدار سوق می‌دهد. در نتیجه در برابر مشکلات، تاب‌آوری بیش‌تری از خود نشان می‌دهند و می‌توانند از مشکلات با آرامش بیشتری عبور کنند این موضوع احساس خودکارآمدی و کنترل آنها را بالا می‌برد (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۸).

نتایج پژوهش نشان می‌دهد تاب‌آوری تحصیلی رابطه بین متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت و

سن) با پیشرفت تحصیلی را میانجیگری نمی‌کند که با یافته حبیبی و فاطمی (۱۳۹۴) همخوانی داد. عبارتی در خصوص تاب‌آوری تحصیلی تفاوت معناداری در دو جنس دیده نشد.

همچنین بررسی تاثیر سن بر تاب‌آوری افراد نشان می‌دهد که افزایش سن به نفع تاب‌آوری است (میراض‌گر، ۱۳۹۴: ۲۰). با توجه به سن شرکت‌کنندگان در پژوهش حاضر که در محدوده ۲۲-۲۴ سال می‌باشند منطقی به نظر می‌رسد که تفاوت معنادار وجود نداشته باشد بنابراین در پژوهش حاضر سن و جنس شرکت‌کنندگان تاثیری بر تاب‌آوری آنها نداشته است و تاب‌آوری تحصیلی رابطه بین سن و جنس و پیشرفت تحصیلی را میانجیگری نمی‌کند.

نتیجه‌گیری:

با توجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت که ویژگی‌های شخصیتی، هوش هیجانی و نگرش به تحصیل و آینده‌شغلی با میانجیگری تاب‌آوری تحصیلی، در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی سهم دارند. در نتیجه با آموزش مهارت‌های هوش هیجانی و مدیریت هیجانها از طریق کارگاه‌ها، زمینه‌ساخت افراد از خود و پرورش ویژگی‌هایی همچون وظیفه‌شناسی و گشودگی را فراهم می‌کند این امر به نوبه خود می‌تواند در افزایش تاب‌آوری و مقاومت در برابر فشارهای روانی محیط تحصیل دانشجویان را توانمند سازد چراکه از طریق آموزش می‌توان تاب‌آوری را ارتقا بخشید تا در نهایت زمینه پیشرفت تحصیلی فراهم آید.

کتابنامه

- احسانی، راضیه؛ حاجی اقاچانی، سعید؛ رستگار، طیبه؛ برادران عطار مقدم، حمید رضا؛ خلیلی، محمد؛ قربانی راهب؛ رشیدی پور، علی (۱۳۹۳). بررسی دیدگاه اساتید ودانشجویان دانشکده توان بخشی دانشگاه علوم پزشکی سمنان در مورد عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان، کومش (۱۶) : ۲۲۰-۲۲۸.
- بشارت، محمد علی؛ حاجی زاده، ماریا؛ قربانی، نیما (۱۳۸۶). بررسی رابطه بین هوش هیجانی، هوش عمومی ومکانیسم های دفاعی، مجله روان شناسی . (۹)۳ : ۲۰-۲۵.
- تاروپردی زاده ،هاجر؛ شریفی ،حسن پاشا ؛صابری ،هاییده (۱۳۹۶). ساخت واعتبار یابی پرسشنامه نگرش به تحصیل واینده شغلی. فصلنامه روان سنجی دانشگاه آزاد رودهن (۶)۲۱ : ۸۳-۱۱۵.
- جوکار، بهرام؛ دلاور پور ؛محمد اقا (۱۳۸۶). رابطه تعلل ورزی آموزشی با اهداف پیشرفت ،فصلنامه علمی پژوهشی اندیشه های نوین تربیتی (۳) ۳ : ۸۰-۶۱.
- حبیبی ،حمدالله ؛فاطمی ،ماریا (۱۳۹۴). بررسی رابطه جنس ونقش جنسیتی با میزان تاب اوری، مطالعات روان شناختی دانشگاه الزهرا (۱۱) ۲ : ۱۱۶-۱۳۴.
- حسن آبادی ، حمیدرضا؛ یعقوبی ، حمید ؛ پیروی ، حمید ؛ پور شریفی، حمید ؛ حمید پور حسن ؛ اکبری زردخانه ، سعید ؛ صبحی قرا ملکی ، ناصر ؛ فروزان ، نسرین ؛ فخاری ، الهام (۱۳۹۱). عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان ، نتایج مقدماتی یک مطالعه ملی، مجموعه مقالات ششمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان ، دانشگاه گیلان ۲-۶.
- حق شناس، حسین (۱۳۸۵). طرح پنج عاملی شخصیت ، شیراز: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز. خداجوی، رحم؛ پرو، در (۱۳۸۷). رابطه هوش هیجانی وتاب اوری در دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی وتوانبخشی ،مجله اعتیاد پژوهی ۷۰-۸۱ .
- چنگیزی اشتیانی، سعید؛ شمسی، محسن (۱۳۸۹). دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک درمورد عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی وارهائه راهکارها مناسب، مجله پژوهش درآموزش علوم پزشکی ۲۴-۳۴.
- دهقان، حسین (۱۳۷۸). ارزش های ابزاری تحصیل به مثابه عاملی برای افزایش سرمایه انسانی وتوسعه ملی، فصلنامه تعلیم وتربیت (۷۸) : ۹۳-۵۵.
- رستگار خالده، امیر (۱۳۸۹). تفاوت های جنسیتی در انگیزش وپیشرفت تحصیلی دانشجویان ،مطالعه راهبردی زنان ۱۳ (۵۰) : ۸۱-۱۲۰.

- سلطانی نژاد، مهرانه؛ آسیایی، مینا؛ ادهمی، بیانه؛ توانایی یوسفیان؛ سمیرا (۱۳۹۲). بررسی شاخص های روان سنجی پرسشنامه تاب آوری تحصیلی ARI، فصلنامه اندازه گیری تربیتی (۵) ۱۷: ۱۵-۳۴.
- شریفی، نسترن؛ گنجی، حمزه؛ هاشمیان، کیانوش؛ نجفی زند، جعفر (۱۳۹۰). مقایسه سهم هوش شناختی، خلاقیت، هوش هیجانی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ودانشجویان درسطوح مختلف تحصیلی، فصلنامه تازه های روانشناسی صنعتی- سازمانی (۲) ۶: ۲۹-۱۷.
- شکری، امید؛ دانشور، زهره؛ عسگری، اعظم (۱۳۸۷). تفاوت های جنسیتی در عملکرد تحصیلی، نقش صفات شخصیت. مجله علوم رفتاری (۲) ۲: ۱۴۲-۱۲۷.
- فرجی خیابوی، فرزاد؛ ولی پور، امین؛ خادمی، مرتضی (۱۳۹۴). انتظارات از رشته تحصیلی و نگرش نسبت به آینده شغلی در دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، نشریه توسعه ی آموزش جندی شاپور. (۶) ۱: ۵۱-۴۳.
- قلی پور، زهرا؛ مرعشی، سیدعلی؛ مهربانی زاده هنرمند، مهناز؛ ارشدی، نسربین (۱۳۹۵). تاب آوری به عنوان میانجی رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت و شادکامی، فصلنامه روان شناسی تربیتی (۱۲) ۳۹: ۱۳۶-۱۵۵.
- مبارک آبادی، عادل؛ شمسی، محسن؛ نجفیان زاده، محبوبه (۱۳۹۳). نگرش دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی اراک نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی خود، مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی (۱۱) ۲: ۲۸۵-۲۸۰.
- میرارض گر، مزینه سادات (۱۳۹۴). نقش تاب آوری در ارتباط با مقاومت نسبی برابر تجارب خطرناک اجتماعی، ماهنامه مهندسی مدیریت (۸) ۶۳: ۱۶-۲۱.
- واقفی نظری، راحله سادات؛ فراهانی، ابوالفضل؛ اسد، محمد رضا؛ خدادای، محمد (۱۳۹۴). انتظارات شغلی دانشجویان تربیت بدنی از شغل و آینده شغلی در دانشگاه های شهر تهران، مدیریت ورزشی (۷) ۲: ۱۸۹-۱۷۵.
- ورنون جی، زونکر. مشاوره شغلی رویکرد کل نگر. ترجمه علی محمد نظری با همکاری فرشاد محسن زاده، علی رضا بوستانی پور (۱۳۸۸). تهران، انتشارات سمت.
- هاشمی، زهرا؛ جوکار، بهرام (۱۳۹۳). پیش بینی تاب آوری تحصیلی و هیجانی بر مبنای عوامل روان شناختی، خانوادگی و اجتماعی؛ مقایسه نیمرخ پیش بینی ابعاد تاب آوری هیجانی و تحصیلی، مطالعات روان شناختی، دانشگاه الزهرا (۱۰) ۴: ۱۶۲-۱۳۷.
- هزاوه، بی بی س؛ فتحی، ی؛ شمشیری م (۱۳۸۰). بررسی برخی علل مشروطی از دید دانشجویان

دانشگاه علوم پزشکی همدان. مجله ی مرکز مطالعات و توسعه ی آموزش پزشکی دانشگاه پزشکی کرمان (۳) : ۳۳-۴۲.

Abdoimaali,k., Mahmudi,R.(2013). The predication of academic achievement based on rwsilience and perception of the classroom environment .open science Journal of Education . 1(1):7-12.

Cho,S.(2010).The role of IQ in the use of cognative strategies to learn information from a map.Learn in Different .20(6).69-84.

Hakimi, S, Hejazi, E, Lavasani, G.(2016).The relationship between personality traits and student academic achievement. Social and Behavior Science.(29): 836-845

Honderson-King,D.&N.M.Smith.(2006).Meanings of education for unive student:Academic motivation and personal value as predictors.Social Psychology of Education .(9):195- 221

Jhanson ,N., Dinsmore ,J.A&D.D.(2011).The relationship between collge student resilience level and type bio psychological. approach tarpaulins psychologies,:67-82.

Jingfong,c.(2011).The relationship between academic resilience of sources of self –efficacy:investigation in tervention and evaluation.(B.A,these),Astin University, Texas.

Liff S.(2003). Social and emotional intelligence: Applications for developmental. Journal of Developmental Education;(26):28-35.

Martin, A, J & Marsh, H. (2014). Academic resilience and its psychological and educational correlations: a construct validity approach. Psychology in the Schools,(43): 267-281.

Parker,J.D.A.,Summer,L.J.,Hogan,M.J.&Majeski,S.A.(2004).Emotional intelligence and academic success:Examining the transition from high school to university.personality and Individual Difference .,vol36,Issue1.

Premuzic, T. , & Furnham, A. (2004). Personality predicts academic performance:Evidence from two longitudinal university samples. Journal of Research inPersonality.(37): 319 - 338.

Laidra,K.,Pullmann,H.,&Allik ,J.R.(2007).Personality and intelligence as predictors of academic achivement personality and Individual Difference .(42):441-451.

Rojas L F.(2015). Factor affecting academic resilience in middle school student: A case study. Gist Education and learning Research Journal.(11):63-78.

Salovey P, Stroud L R, Woolery A, Epel ES (2002) .Perceived emotional intelligence, stress, reactivity, and symptom reports: Further exploration using trait Meta Mood Scale. Psychology and Health. 17(5): 611-627.

Veresova M.(2015) Learning strategy personality traits and academic achieve mentof university student. Social and Behavioral Science.1 (74):3473-3478

Wagerman, S. A. , & Funder, D. C. (2008). Acquaintance reports of personality and academic achieve ment:A case study for conscientiousness .Journal of Research in Personality.(41) : 221-229.

